

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
імені ІВАНА КОЖЕДУБА

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

**Збірник матеріалів IX Міжнародної наукової конференції
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**

22-23 травня 2025 року

Харків
2025

IX Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів, 22-23 травня 2025 року. – Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2025. – 289 с.

Наведені публікації за теоретичними та практичними результатами наукових досліджень і розробок, які виконані науково-педагогічними працівниками, науковими співробітниками, докторантами, ад'юнктами, аспірантами та іншими фахівцями органів військового управління, закладів, установ і підприємств.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, фахівців у сфері військового управління, психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Затверджено до друку Вченою радою Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, протокол №6 від 27 травня 2025 року.

Кирицький В., Мошаренкова Т. РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ У ВИРІШЕННІ ЗАВДАНЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	215
Кочупалова Т., Кузьменко Н. РОЛЬ СИМУЛЯЦІЙНИХ НАВЧАНЬ У ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВИХ ДО КОМУНІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ.....	220
Shevchenko D. MEDIA AS A TOOL FOR PSYCHOLOGICAL STABILITY: THE IMPACT OF POSITIVE MESSAGING ON CIVILIAN MORALE DURING WARTIME.....	225
Рубльова Р., Ніколасє К. ЕКОЦИД В УКРАЇНІ: ЦІЛЕСПРЯМОВАНЕ ЗНИЩЕННЯ ДОВКІЛЛЯ РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ.....	227
Мовчан В. ВИКОРИСТАННЯ РОСІЙСЬКИМИ АГРЕСОРАМИ РЕГІОНАЛЬНИХ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА МІСЦЕВЕ НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	233
Бовт А. ЗВ'ЯЗОК ДЕПРИВАЦІЙ ТА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК ЗСУ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	238
Муха В., Вигівська Д. ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО ЗМІНИ СУЧАСНОГО БАЛАНСУ В СВІТІ.....	249
Євпак С. СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	252
Котвицька Л. САМОРЕФЕРЕНЦІАЛЬНІСТЬ ЧЕРЕЗ ТВОРЧІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО КОГНІТИВНОЇ СТІЙКОСТІ ВОІНА.....	255
Павицька А., Худавердова А. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЛОНУ.....	257
Костеляні О., Бабич А. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ (БЕЗПЛОТНІ ЛІТАЛЬНІ АПАРАТИ, ТРИВИМІРНІ СКАНЕРИ ТА ІН.).....	259
Кравченко І., Колісник Л. АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	264
Дедерко К., Крайнюков С. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ВОЄННІ ПОДІЇ.....	266
Попов О., Атрощенко А. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОРУШЕННЯ СЛУ У КУРСАНТІВ ВВНЗ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	270
Малєєв О., Спицький С. МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ.....	272
Кудрявцева Н., Накорнєєва А. ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ЖИВОПИСІ.....	274

останні два десятиліття, після фінансової та економічної кризи 2008-го року і подальшої кризи Єврозони і пандемії COVID-19. Треба зазначити, що на початку війни країни ЄС одними із перших прийняли хвилю українських біженців, які тікали від війни. Українці отримували там житло, роботу і можливість в подальшому отримати громадянство відповідної країни ЄС.

Отже, можна зробити висновок, що конфлікт в Україні – результат накопичення сил в наддержавках, таких як Росія, США та Китай, які намагаються підірвати економіку та військову міць один одного за рахунок непрямого протистояння в локальних конфліктах і війнах, однією з найбільших на сьогоднішній день є війна в Україні. США намагається приборкати амбіції Росії і одночасно отримати економічну вигоду від підтримки України та не порвати остаточно економічні зв'язки з РФ. Росія намагається протистояти США та «колективному Заходу», зміцнювати свій економічний та військовий потенціал, всіляко послабити НАТО як можливу «загрозу» для путінського режиму, підірвати позиції США як свого головного супротивника в світі. Китай намагається маневрувати між Росією та США, проте все частіше прихильно ставиться до Росії, хоч і не підтримує розпочату війну. Китай також прагне послаблення США як головного опонента в остаточному і повному пануванні Китаю в Тихоокеанському регіоні. Країни ЄС в свою чергу усвідомлюють можливу загрозу з боку Росії для кожного з членів організації, тому всіляко намагається допомагати Україні у військових та економічних питаннях, посилюють свою власну армію та обмежують свою залежність від російських енергоносіїв.

Усі ці позиції разом формують складну картину нової холодної війни, де Україна стала епіцентром глобального протистояння за цінності, ресурси й вплив.

СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

С. Євпак

Національний університет цивільного захисту України

Воєнні дії в Україні з 2014 року, а з особливою гостротою з 2022 року, призвели до масового переміщення населення України. Внутрішньо переміщені особи (далі - ВПО), це люди, які вимушено залишили свої домівки через загрозу життю, але залишилися в межах країни. Станом на січень 2025 року в Україні зареєстровано понад 4,6 млн. переселенців, більшість з них втратили не лише домівки, а й почуття стабільності, безпеки та опори, мають травматичний досвід війни, а саме: окупації, насилля. Проявляється стійке відчуття тривожності та

невизначеності щодо свого майбутнього, зазнають сильного стресу, який пов'язаний з труднощами адаптації до проживання в новому середовищі, що супроводжується стигматизацією і соціальною ізоляцією [1]. Наслідками отриманої психологічної травматизації може проявлятися у вигляді розвитку симптомів ПТСР, депресивних реакцій, тривожних розладів, психосоматичних проявів. Важливо наголосити на тому, що питання підтримки внутрішньо переміщених осіб в умовах сьогодення залишається актуальним й ефективна психологічна допомога є критично важливою для їх соціального функціонування та збереження психологічного благополуччя.

Вимушене переміщення набуло масового характеру, це не лише фізичне залишення місця проживання, а й глибоке психологічне потрясіння, яке пов'язане з втратою дому, близьких людей, звичного соціального кола, роботи, ідентичності, що супроводжується відчуттям тривоги, невизначеністю, емоційною спустошеністю, втратою контролю над своїм життям, порушенням базового відчуття безпеки.

Слід зазначити, що серед характерних психологічних проявів у ВПО найчастіше спостерігаються:

- прояви окремих симптомів ПТСР – флешбеки, кошмари, порушення сну, панічні атаки, емоційна порожнеча, уникнення теми війни, гіперзбудження;
- прояви депресивних симптомів – втрата енергії, апатія, відчуття безнадійності та безпорадності, зниження працездатності;
- тривожні розлади – постійне очікування небезпеки, панічні атаки;
- синдром «біженця» – втрата контролю над власним життям, відчуття безсилля, розгубленість.

Варто додати, що врахування вікових і гендерних відмінностей у переживанні втрати дозволяє надавати більш ефективну психологічну та соціальну допомогу ВПО, що дозволяє швидше пережити ці відчуття та покращити якість життя та психоемоційний стан цієї вразливої групи населення.

Особи зі статусом ВПО в Україні стикаються з численними матеріальними та нематеріальними втратами: дому, близьких, звичного оточення, соціального статусу. Переживання цих втрат є суто індивідуальним процесом, проте визначаються певні особливості та закономірності залежно від віку та статі.

Діти часто не усвідомлюють масштабів подій, але реагують поведінковими порушеннями, регресією, тривожністю, агресією, порушенням сну.

Підлітки переживають травму на рівні ідентичності, з виникненням протестних настроїв, відчуттям ізоляції, втрати сенсу.

Дорослі несуть матеріальне, соціальне, емоційне навантаження, пов'язане з втратою статусу, роботи, майна. Несуть найбільшу відповідальність за сім'ю, часто приховують власні емоції заради дітей та літніх родичів.

Літнім людям найважче адаптуватись до змін, втрата дому або близького оточення для них привірюється до втрати сенсу життя.

Всебічна підтримка ВПО включає в себе не один аспект, які допомагають побудувати нове життя. По-перше соціальна адаптація, як процес інтеграції в новій громаді, включає в себе доступ до освіти і роботи. Підтримка у перекваліфікації, сприяння підприємницькій діяльності, відновлення соціальних зв'язків, забезпечення доступного тимчасового або постійного житла є базою для подальшого відновлення життя та набуття відчуття безпеки.

Окрім забезпечення базових потреб, слід наголосити на важливості психологічної підтримки, адже війна, втрата домівки, розрив зв'язку із рідним середовищем та звичним життям залишає глибокі травми. Психологічна допомога, зокрема індивідуальне консультування, групова робота допомагає людині переосмислити травматичний досвід, віднайти нові сенси життя, відновити довіру до світу. Проведення тренінгів з арт-терапії, вираження емоцій, через творчість, які важко озвучити словами, також допомагає працювати з травматичними переживаннями без прямого занурення в травматичні спогади. Значну увагу слід приділяти технікам з саморегуляції, які спрямовані на збереження психоемоційного стану, зняття втоми, напруги, тривоги, запобігання проявів негативних психічних станів та релаксації задля швидкого відновлення після психоемоційних навантажень, зокрема м'язова релаксація яка позитивно впливає не лише на тіло а й на емоційний стан. Слід додати, що навчання простим технікам саморегуляції та релаксації допомагає людині самостійно справлятися зі стресовими реакціями [2].

Також, важливу роль в швидкій адаптації осіб категорії ВПО відіграють групи взаємопідтримки, які дають можливість ділитися пережитим досвідом втрати майна та адаптації до нових умов проживання, тим самим підтримувати один одного, поступово відновлювати внутрішні ресурси та відчувати себе частиною спільноти, бути зрозумілим і почутим.

Таким чином, соціальна та психологічна підтримка внутрішньо переміщених осіб, які були змушені залишити свої домівки через агресію РФ, але залишилися в межах своєї країни є необхідною для їхньої адаптації та інтеграції в нові громади. Забезпечення доступу до житла, освіти, працевлаштування та надання фахової психологічної допомоги сприяє зниженню травматичних наслідків, поверненню почуття безпеки й відновленню внутрішніх ресурсів людини, та збагачує приймаючи громади новими ідеями, досвідом, енергією.

Список використаних джерел

1. Кердивар В., Платонов В. Особливості роботи психологів Державної служби України з надзвичайних ситуацій із внутрішньо переміщеними особами. Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії : матеріали Всеукраїнської науково-дискусійної платформи, яка приурочена до

Міжнародного дня толерантності, Кропивницький, Донецький державний університет внутрішніх справ, 22 листопада 2024 року. Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 73–75.

2. Похилько В. І. Психологічна підтримка як складник комплексної допомоги ВПО під час повномасштабної війни в Україні, розв'язаної російською федерацією. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Медична реабілітація в Україні: сучасний стан та напрями розвитку, проблеми та перспективи», м. Полтава, 8 вересня 2022 р. Полтава, 2022. С. 56–59.

САМОРЕФЕРЕНЦІАЛЬНІСТЬ ЧЕРЕЗ ТВОРЧІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО КОГНІТИВНОЇ СТІЙКОСТІ ВОІНА

Л. Котвицька, магістр мистецтв

Український Вільний Університет, м. Мюнхен, Німеччина

Сприйняття, розуміння та обробка інформації становлять когнітивні навички. В умовах інформаційно-психологічних, гібридних впливів та руйнування фізичного світу є ризик включення «помилкових» фільтрів мислення – так званих когнітивних викривлень, що заважають сприймати інформацію об'єктивно. Історія військових конфліктів різних епох демонструє важливість підтримання когнітивної стійкості воїна. В умовах виснажливого збройного протистояння проблема є актуальною.

Когнітивна сфера особистості окрім пам'яті, уваги, мислення, інтелекту включає ще уяву, творчість. Остання, крім терапевтичної дії, чинить іще функцію активізації вітальних сил, оскільки є водночас і причиною, і наслідком самореференціальності або автореференції, що складає автентичність особистості.

Тему автентичності особистості досліджують В. Злишков, С. Лукомська, С. Копилов, О. Кочубейник та ін. Зокрема, В. Злишков, досліджуючи етимологію поняття «автентичність», ділиться результатами: «Більшість загальних тлумачних, енциклопедичних, філософських і лінгвістичних словників визначають етимологію слова «автентичність» («автентичний»), виходячи з грецького поняття αὐθεντικός (autos – «я, сам, той самий»), що буквально означає «володіє авторитетом, зроблений своїми руками». Стосовно ж інтерпретації терміна на основі латинської мови, тут простежується зв'язок з такими лексичними одиницями як: auctor (креативна людина, творець, що володіє авторитетом), augere (рости, зростати) і auctoritas (початок, походження, породження, відповідальність, підтримка, влада, вплив, авторитет) [1, с. 4]. О. Кочубейник у своїх дослідженнях підкреслює, що у процесі конструювання

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

IX МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ імені ІВАНА КОЖЕДУБА

Відповідальний за випуск *В. Кротюк*

Комп'ютерна верстка *К.Яндола*

Комп'ютерний дизайн обкладинки *Д. Клочко*

Техн. редактор *М.В. Дудко*

Коректор *Н.К. Гур'єва*

Формат 60 × 84/16

Ум.-друк. арк. – 7,00

Підписано до друку 27.05.2025

Ціна договірна Тираж 100 пр. Зам. 0329-17

Видавництво Харківського національного університету

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5370 від 30.06.2017

Адреса видавництва: 61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79